

УДК 331.214.3:519.216.3

ТЕНДЕНЦІЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ТА ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

Н.П. Пригара

аспірант кафедри економіки підприємства
Vainagij.natalja@gmail.com

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Анотація. *Викладені результати проведеного аналізу показників продуктивності праці та заробітної плати протягом 2005-2015 років в Україні. Зазначені фактори зростання продуктивності праці, взаємозв'язок заробітної плати та продуктивності праці в економіці держави, запропоновані рекомендації щодо підвищення рівня продуктивності праці, рівня зростання заробітної плати. Рівень економічного зростання у даному дослідженні визначений за допомогою порівняльної оцінки. Результат дослідження свідчить про необхідність розробки ефективної системи управління з боку уряду для підвищення продуктивності праці та заробітної плати в країні, підвищення рівня кваліфікації працівників, як в приватному, так і в державному секторі економіки, розробку механізму активізації трудового потенціалу держави.*

Ключові слова: *трудова потенція, ефективність, продуктивність праці, валовий внутрішній продукт, заробітна плата, результативність, економічна система.*

ТЕНДЕНЦИИ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДА И ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ В УКРАИНЕ

Н.П. Пригара

аспірант кафедри економіки підприємства

Ужгородский национальный университет, г. Ужгород, Украина

Аннотация. *Изложены результаты проведенного анализа показателей производительности труда и заработной платы за 2005-2015 годы в Украине. Указаны факторы роста производительности труда, взаимосвязь заработной платы и производительности труда в экономике государства, предложены рекомендации по повышению уровня производительности труда, уровня роста заработной платы. Уровень экономического роста в данном исследовании определен с помощью сравнительной оценки. Результат исследования свидетельствует о необходимости разработки эффективной системы управления со стороны правительства для повышения производительности труда и заработной платы в стране, повышения уровня квалификации работников, как в частном, так и в государственном секторе экономики, разработку механизма активизации трудового потенциала государства.*

Ключевые слова: *трудова потенція, ефективність, продуктивність праці, валовий внутрішній продукт, заробітна плата, результативність, економічна система.*

УДК 331.214.3:519.216.3

TRENDS OF LABOR PRODUCTIVITY AND SALARIES IN UKRAINE

N.P. Pryhara

Ph.D. Candidate of the department of Economics of enterprise

Uzhhorod national university, Uzhhorod, Ukraine

Abstract. *The article presents the results of the analysis of indicators of labor productivity and wages for 10 years during 2005-2015 at the macro level in Ukraine. The mentioned factors of growth of labor productivity, the relationship of wages and labor productivity in the economy of the state, suggested recommendations for raising the level of labor productivity, the level of wage growth (based on the model of economic development of developed countries of the world). The level of economic growth in this study is determined by means of a comparative assessment, which is calculated on the basis of the following indicators: the ratio of gross domestic product of the country and the economically active population of the country, the level of productivity and wages, calculated the coefficient of progress of productivity growth, in comparison with the growth rates of the average monthly wage, the dynamics of changes in labor productivity indices and wages for the period under study was analyzed.*

Labor productivity and wages are the most important indicators of the economic growth of the state, generalizing the notion of labor productivity. The main indicators of Ukraine's productivity and wages are lagging behind developed countries of the world, not to mention the countries of the European Union. This is a consequence of the ineffective use of the labor potential of the population. Proper implementation of labor potential in the process of labor creates material, intangible values, provides a variety of services, and as a consequence, forms the gross domestic product of Ukraine. Features of the modern stage of economic development determine new approaches to the evaluation of economic activity, including the problem of labor productivity, as well as the need for an effective system of management of labor potential to increase labor productivity and wages in the country, developing a mechanism for activating the labor potential of the state. It is necessary to analyze the indicators of wages and labor productivity, to improve the factors that influence the activation of labor productivity growth reserves.

Keywords: *labor potential, efficiency, labor productivity, gross domestic product, management, analysis, services, wages, efficiency, coefficients, indicators, economic system.*

Постановка проблеми. На розвиток економіки України впливають безліч показників, серед яких одним із найважливіших є рівень продуктивності праці і розмір заробітної плати населення країни. Продуктивність праці є рухливим та динамічним показником ефективності виробництва та результативності

праці, який регулюється низкою факторів, які мають визначальне значення в розвитку економіки країни в цілому. При зростанні продуктивності праці та заробітної плати покращуються всі макроекономічні показники країни, а відтак, при його зниженні зростає інфляція, виникає торговельний дисбаланс, знижується

ся валовий внутрішній продукт, зростає проблема безробіття, погіршується життєвий рівень та якість життя громадян. Саме такі негативні моменти відстежуються в сучасній економіці України. Сумно визнавати, але за показником рівня продуктивності праці та рівнем заробітної плати Україна відстає від розвинених країн світу, не кажучи вже про країни Євросоюзу. Реалізація трудового потенціалу в процесі трудової діяльності створює матеріальні, нематеріальні цінності, надає послуги, формуючи валовий внутрішній продукт (ВВП) країни [1. С 201]. Без підвищення заробітної плати та продуктивності праці Україна буде залишатись низькопродуктивною та сировиною «базою» (дешевої робочої сили) для розвинутих країн світу.

Огляд останніх досліджень і публікацій. В сучасній Україні не приділяється велика увага уряду та й науковців до проблем продуктивності праці. Публікації та дослідження присвячені безпосередньо продуктивності праці такими авторами як: Мікловда В.П., Кубіній Н.Ю., Мошак С.М. (Miklovda V., Kubiniy N., Moshak S.) [1], Лібанова Е. (Libanova E.) [2], Парамонова К.М., Федулова Л.І. (Paramonova K., Fedulova L.) [3], Чернушкіна О.О. (Chernushkina O.) [4], Ромусік Я.В. (Romysik Y.) [5]. Так, до прикладу, В.П. Мікловдою та Н.Ю. Кубіній рекомендовано для оцінки конкурентоспроможності національної економіки застосовувати саме трудові показники; вказані науковці вважають, що «праця є умовою та рушійною силою економічного зростання й обумовлює досягнення певного рівня обсягу ВВП і відповідно відбувається зростання продуктивності праці держави. Внаслідок цього одним з основних

критеріїв конкурентоздатності економіки виступає саме ефективність праці» [1. С. 200]. Безумовно рівень продуктивності праці відображає ступінь розвитку економіки, але вказані автори обходять увагою необхідність використання рівня заробітної плати як соціально-економічного індикатору вартості робочої сили, яка фактично створює конкурентні переваги. В Україні відсутні наукові розробки регулювання заробітної плати з врахуванням тенденцій зміни продуктивності праці.

Як зазначає А. Ревенко, «за непад уваги до проблематики продуктивності праці значною мірою обумовлений тим, що сучасна західна економічна наука, на відміну від марксистської радянських часів, не вважає продуктивність праці єдиним джерелом економічного зростання» [6. С. 32]. Співвідношення рівня заробітної плати та продуктивності праці не має однозначного трактування та загальновизначеного підходу. Більшість досліджень та публікацій сконцентровані на аналізі статистичної інформації продуктивності праці на підприємствах, в цілому по Україні і залишають поза увагою взаємозв'язок заробітної плати та продуктивності праці економічної системи.

Завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування пропозицій щодо підвищення рівня продуктивності праці та заробітної плати, дослідження проблеми ефективності використання економічного співвідношення між зростанням продуктивності праці і заробітною платою, яке є одним з важливих показників, які мають розглядатися на всіх етапах стратегічного управління економікою та проведення оцінки, а також розробка рекомендацій і пропозицій щодо підвищення рівня продуктивності праці в Україні.

Основний матеріал дослідження. Один із найважливіших стимулів підвищення продуктивності праці є відтворення робочої сили, підвищення рівня кваліфікації працівників, удосконалення систем оплати праці та розв'язання соціальних, політичних та економічних проблем населення. Зріст показника продуктивності праці створює умови для зростання заробітної плати, і навпаки, збільшення заробітної плати стимулює її продуктивність. Необхідно враховувати економічне співвідношення між зростанням продуктивності праці і заробітною платою, яке є одним з важливих показників, які мають розглядатися на всіх етапах стратегічного управління економікою. Результативність праці певною мірою визначається діючою системою заробітної плати. Заробітна плата – це одна з найважливіших економічних категорій і одне з найважливіших соціально-економічних явищ. Оскільки вона, з одного боку, є основним (і часто єдиним) джерелом доходів найманих працівників, основою матеріального добробуту їх сімей. З іншого, її правильна організація зацікавлює працівників підвищувати ефективність виробництва, виготовлення продукції, надання послуг, а відтак безпосередньо впливає на темпи й масштаби соціально-економічного розвитку країни. Заробітна плата як елемент ринку праці є ціною робочої сили, а також статтею витрат на виробництво, що включається до собівартості продукції, робіт (послуг) на окремому підприємстві. Останнім часом в Україні все менше звертається увага до показника продуктивності праці з боку офіційних органів влади. Так, в останнє та без внесених змін, Міністерством економіки України 26 грудня 2008 року було затверджено

Тимчасові методичні рекомендації розрахунку продуктивності праці в економіці та за видами економічної діяльності [7]. Вже майже як 10 років уряд не вважає, що потрібні зміни в системі розрахунку продуктивності праці в державі, що суттєво впливає на всі інші показники в економіці країни, в цілому.

Дослідження рівня продуктивності та оплати праці в Україні має декілька специфік, які обумовлені наявністю деяких недоліків в методології розрахунку показників та системі їх обліку. По-перше це те, що однією з перешкод є відсутність єдиної методології розрахунку показника продуктивності праці. По-друге, це відсутність реальних відповідних статистичних даних в системі загальнодержавного статистичного обліку України. Як відзначає А. Ревенко проблемою є інтерпретація отриманих даних, і то наскільки вони відповідають дійсності [6]. По-третє значне зниження продуктивності праці спостерігається внаслідок анексованих територій на яких знаходиться більшість виробничих підприємств. По-четверте відсутня увага з боку органів державної влади на підвищення рівня кваліфікації працівників, що призводить до зниження ефективності їх праці. Наявність застарілого та неефективного обладнання на більшості державних фабрик та заводів. А також немає чіткої стратегії розвитку ринку та сільського господарства в цілому. Водночас на думку А. Ревенко «є підстави вважати, що не існує будь яких суттєвих методологічних і практичних перешкод для поновлення розрахунків цього показника та впровадження його в практику економічного аналізу та прогнозування» [8. С. 33]. Загально-прийнятим є бачення, що ключовим фактором зросту продуктивності є техно-

логічні інновації, інвестиції у технологію, їх ефективне використання, а від так необхідність постійного та систематичного проходження у підвищенні рівня кваліфікації робітників. Однак не всі дослідження однозначні. Водночас світовий досвід статистичного обліку економічних показників свідчить про значну увагу з боку органів державного управління до методології розрахунку продуктивності праці та розміру заробітної плати в країнах Євросоюзу.

Згідно з затвердженими рекомендаціями продуктивність праці розраховується на трьох рівнях: на рівні національної економіки; за видами економічної діяльності та для міжнародних порівнянь. За рекомендованою методикою на підставі статистичних даних Державної статистичної служби України [9] про щорічний обсяг ВВП та чисельність зайнятого населення розраховано показник продуктивності праці, який було визначено як співвідношення ВВП у фактичних цінах та чисельності зайнятого населення (табл. 1). За використанням показника ВВП у фактичних цінах надасть можливість в подальшому зробити аналіз динаміки показників на підставі отриманих результатів.

На підставі аналізу розрахованих показників продуктивності праці можна констатувати, що за розглянутий період 2005-2015 роки продуктивність праці на рівні національної економіки має стійку тенденцію до зростання. Із таблиці ми бачимо що продуктивність праці на макрорівні економіки у 2015 році (у фактичних цінах) одного зайнятого в Україні становила 120,9 тис. грн. Порівняно з попереднім роком у 2015 році ми спостерігаємо збільшення продуктивності праці на 18,9 %, середній річний рівень при-

росту складає 9,8 тис. грн. на одного зайнятого $((120,9-22,1)/10)$. Однак таке зростання залежить щонайменш від зміни двох факторів: рівня ВВП та рівня зайнятого населення, при цьому кількість зайнятого населення у віці 15-70 років скоротилась у 2015 році на 9 %. За вищевказаними рекомендаціями досліджувати динаміку продуктивності праці можливо у випадку, коли продуктивність праці розрахована як відношення ВВП у постійних цінах до чисельності зайнятих. Тобто наведені розрахункові значення показника продуктивності дають можливість констатувати тільки фактичний рівень продуктивності праці без врахування індексу інфляції. Динаміка показника продуктивності праці за умов використання ВВП у постійних цінах згідно до рекомендацій наведена в табл. 2.

Аналіз свідчить, що стрімкої зміни динаміки продуктивності праці не спостерігається. Можна відстежити що, найменші темпи приросту простежуються у 2009 році – 88,1 %. Пік зростання припав на 2006-2007 роки – 107,3 %. Після падіння показника на найнижчий рівень у 2009 році відбулось суттєве зростання індексу продуктивності праці у 2010-2011 роках – 105,5 %. Середній темп росту продуктивності праці за період 2005-2015 років становить 101,6 %. Аналіз показників динаміки свідчить, що з 2005 року відбувалось зростання індексу продуктивності праці, а надалі з 2010 року навпаки всі індекси мають тенденцію до зниження.

З метою більш ґрунтовного дослідження необхідно проаналізувати динаміку всіх показників одночасно.

Дослідження продуктивності праці є доцільним в комплексі з іншими економічними показниками,

перш за все, рівнем заробітної пла- ти.

Таблиця 1

*Динаміка макроекономічних показників розвитку України за 2005-2015 рр.
(середні ціни 2010 р.)*

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ВВП у фактичних цінах, млн. грн.	457325	565018	751106	990819	947042	1079346	1299991	1404669	1465198	1586915	1988544
Чисельність зайнятого населення, тис. осіб	20680	20730	20905	20972	20192	19180	19231	19261	19314	18073	16443
Продуктивність праці, тис. грн./особу	22,114	27,256	35,929	47,245	46,902	56,275	67,599	72,928	75,861	87,805	120,935
Індекс продуктивності праці, %	125,5	123,5	131,82	131,5	99,3	119,9	120,12	107,8	104,2	115,74	137,7

Джерело [9]

Таблиця 2

Динаміка продуктивності праці в Україні за 2005-2015 рр.

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ВВП у постійних цінах 2010 року, млн.грн.	1065818	1146515	1240711	1268546	1076533	1079346	1138338	1141055	1140750	1066001	960789
Чисельність зайнятого населення, тис. осіб	20680	20730	20905	20972	20192	19180	19231	19261	19314	18073	16443
Продуктивність праці, в постійних цінах, тис. грн./особу	51539	55307	59350	60488	53315	56274	59193	59241	59063	58982	58431
Індекс продуктивності праці, %	101,2	107,3	107,3	101,9	88,1	105,5	105,2	100	99,7	99,9	99,1

Джерело [9]

Аналіз представляє собою дослідження не тільки рівня продуктивності праці у постійних цінах та реальної заробітної плати, а й динаміки продуктивності праці у фактичних цінах та зміни номінальної заробітної плати. Це надасть змогу сформулювати пріоритетні напрямки забезпечення раціональних про-

порцій продуктивності праці та заробітної плати за умов економічної самостійності підприємств. В табл. 3 наведено динаміку індексів зросту індексів заробітної плати протягом досліджуваного періоду.

Таблиця 3

Темпи зросту заробітної плати за 2005-2015 рр. (% до попереднього року)

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Індекс середньомісячної номінальної з/п	136,7	129,2	129,7	133,7	105,5	117,1	117,6	114,8	107,9	106,0	120,5
Індекс середньомісячної реальної з/п	120,3	118,3	112,5	106,3	90,8	110,2	108,7	114,4	108,2	93,5	79,8

Джерело [9]

Аналіз показників динаміки свідчить, що індекс продуктивності праці у постійних цінах та індекс середньомісячної реальної заробітної плати мають тенденцію до зниження, а індекс продуктивності праці за фактичними цінами та індекс середньомісячної номінальної заробітної плати до зростання. Однак більш наявне уявлення про характер зміни аналізованих показників дає діаграма, яка наведена на рис. 1.

Аналіз середньої заробітної плати і співвідношення темпів її зростання потрібно пов'язувати з темпами зростання продуктивності праці. Для оцінки співвідношення розраховують коефіцієнт випередження темпів зростання продуктивності праці над темпами зростання середньої заробітної плати. Коефіцієнт випередження є співвідношенням індексів продуктивності праці і середньої заробітної платні.

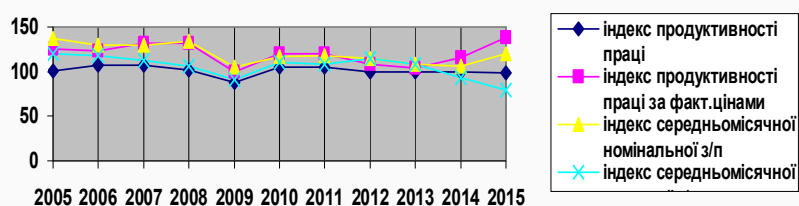

Рис. 1. Динаміка індексів продуктивності праці та заробітної плати за 2005-2015 рр. (% до попереднього року)

Даний коефіцієнт є одним із найважливіших показників ефективності економіки, відстеження якого протягом 10 років надасть можливість раціонально та чітко оцінити

стан економічної системи України (табл. 4). Для більш чіткого уявлення про зміни коефіцієнту випередження наведена діаграма на рис. 2.

Таблиця 4

Динаміка зросту коефіцієнта випередження за 2005-2015 роках

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Темпи зростання продуктивності праці, %	101,2	107,3	107,3	101,9	88,1	105,5	105,2	100	99,7	99,9	99,1
Темпи зростання середньомісячної заробітної плати, %	120,3	118,3	112,5	106,3	90,8	110,2	108,7	114,4	108,2	93,5	79,8
Коефіцієнт випередження, %	0,84	0,91	0,95	0,95	0,97	0,90	0,97	0,87	0,92	1,07	1,24

Джерело [9]

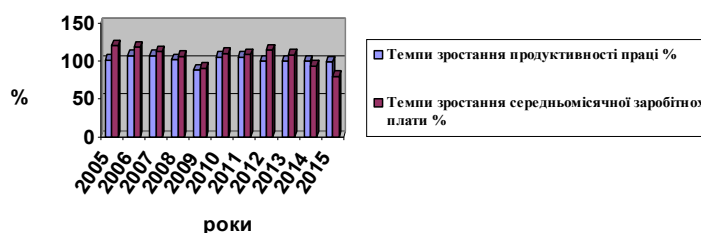

Рис. 2. Темпи зростання продуктивності праці та заробітної плати

Наведені розрахунки свідчать, що зарплата зростала протягом досліджуваного періоду швидше, ніж продуктивність праці у країні. Основними причинами є неефективне використання трудового потенціалу країни, низький рівень інноваційної діяльності, спричинений обмеженістю державного фінансування науково-технічної діяльності, тобто відсутності систематичного підвищення рівня кваліфікації громадян, зношеність основних виробничих засобів, використання застарілих технологій, відповідно призводить до зниження виготовленого продукту та наданих послуг в країні.

Висновки. Проведене дослідження показало, що в Україні погіршується ситуація з продуктивністю праці та рівнем заробітної плати, протягом досліджуваного періоду тенденції темпів зросту досліджу-

ваних показників змінюються. З дослідження ми бачимо, що індекс середньомісячної заробітної плати має тенденцію до зниження і у 2015 році він становив 79,8 %. Водночас темпи зросту продуктивності праці у постійних цінах випереджають реальну заробітну плату. Заробітна плата повинна бути одним з головних показників в системі макроекономічного планування, виконуючи стимулюючу функцію в забезпеченні зростання продуктивності праці. Саме зростання реальної заробітної плати є вирішальним чинником зростання реальної вартості виробництва та суспільного продукту і, відповідно, продуктивності праці. З рис. 2 чітко видно, що темпи зростання середньомісячної заробітної плати перевищують темпи зростання продуктивності праці, це говорить про те, що підвищення

заробітної плати не стимулює підвищення продуктивності праці в країні, а відтак економічна система є недосконалою та неефективною. Збереження цієї тенденції в майбутньому буде супроводжуватися негативними процесами в економіці, що потребує по-дальшого дослідження співвідношення показників й надалі. Підводячи підсумки, варто додатково наголосити на важливості забезпечення формування і реалізації

трудового потенціалу українців, який є найважливішим чинником зросту рівня продуктивності праці України. У по-дальшому дослідженні заплановано вивчати та надалі аналізувати показники, які визначають рівень ефективності продуктивності праці в Україні та вдосконалення факторів, що впливають на активізацію резервів підвищення продуктивності праці.

Список літератури

1. Мікловда В.П. Рейтинг кокурентноспроможності України за критеріями ефективності праці / В.Мікловда, Н. Кубіній, С. Мошак // *Демографія та соціальна економіка*. – 2015. – № 3(25). – С. 199-208.
2. Лібанова Е.М. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір [Колективна монографія] / За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. – 316 с.
3. Парамонова К.М. Розробка програми підвищення продуктивності праці / К. Парамонова, Л. Федулова // *Вісник КНУТД*. – 2012. – № 6. – С. 320-325.
4. Чернушкіна О.О. Продуктивність праці: тенденції та перспективи зростання / О.О. Чернушкіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/Home%20PC/Desktop/ecfor_2013_4_26.pdf
5. Ромусік Я.В. Динаміка продуктивності праці економіки України у контексті диспропорційності міжнародних порівнянь / Я.В. Ромусік // *Ефективна економіка*. – № 5. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=569>.
6. Ревенко А. Продуктивність праці в сучасних умовах / А. Ревенко // *Україна: аспекти праці*. – 2008. – № 2. – С. 32-37.
7. Тимчасові методичні рекомендації розрахунку продуктивності праці в цілому в економіці та за видами економічної діяльності. Наказ Міністерства економіки України від 26.12.2008 р. № 916. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Control/uk/publish>.
8. Ревенко А. Забута продуктивність праці / А. Ревенко // *Дзеркало тижня*. – № 10 (689). – 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.dt.ua>
9. Офіційний сайт Державної статистичної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References

1. Miklova, V.P. (2015). Reitynh konkurentnospromozhnosti Ukrainy za kryteriiamy efektyvnosti pratsi [The rating of Ukraine's competitiveness by criteria of labor efficiency]. Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and Social Economy, № 3(25), 199-208 [in Ukraine].
2. Libanova, E.M. (2008) Liudskiy rozvytok v Ukraini: innovatsiyni vymir [Kolektyvna monohrafiia] [Human development in Ukraine: innovative dimension]. K.: In-t demohrafiy ta sotsialnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 316 [in Ukraine].
3. Paramonova, K.M. (2012). Rozrobka prohramy pidvyshchennia produktyvnosti pratsi [Development of a program for increasing productivity]. Visnyk KNUTD – Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design, № 6, 320-325 [in Ukraine].
4. Chernushkina, O.O. Produktyvnist pratsi: tendentsii ta perspektyvy zrostantia [Labor productivity: trends and prospects for growth]. Retrieved from: C:/Users/Home%20PC/Desktop/ecfor_2013_4_26.pdf [in Ukraine].
5. Romusik, Ia.V. (2011). Dynamika produktyvnosti pratsi ekonomiky Ukrainy u konteksti dysproportsiinosti mizhnarodnykh porivnian [Dynamics of labor productivity of the Ukrainian economy in the context of disproportionality of international comparisons]. Efektyvna ekonomika – Effective economy, № 5. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=569>.
6. Revenko, A. (2008). Produktyvnist pratsi v suchasnykh umovakh [Labor productivity in modern conditions]. Ukraina: aspekty pratsi – Ukraine: labor aspects, № 2, 32-37 [in Ukraine].
7. Tymchasovi metodychni rekomendatsii rozrakhunku produktyvnosti pratsi v tsilomu v ekonomitsi ta za vydamy ekonomichnoi diialnosti [Temporary methodical recommendations for calculating labor productivity in general in the economy and by types of economic activity]. Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 26.12.2008 p., № 916 – Order of the Ministry of Economy of Ukraine from 26.12.2008, № 916. Retrieved from: <http://www.me.gov.ua/Control/uk/publish>
8. Revenko, A. (2008). Zabuta produktyvnist pratsi [Forgotten productivity]. Dzerkalo tyzhnia – Mirror of the week, 10 (689). Retrieved from: <http://www.dt.ua>
9. Ofitsiyniy sait Derzhavnoho statystychnoi sluzhby Ukrainy [Official site of the State Statistical Service of Ukraine] Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Стаття надійшла до редакції 19.12.2017

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Підприємництво» Одеського національного морського університету **Г.С. Махуренко**

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, завідувач кафедри економіки підприємства ДВНЗ «Ужгородський національний університет» **В.П. Мікловда**

Посилання на статтю / Reference a JournalArticle: Тенденції продуктивності праці та заробітної плати в Україні / Н.П. Пригара // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: 36. наук. праць. – 2017. – № 4(61). – С. 99-108.